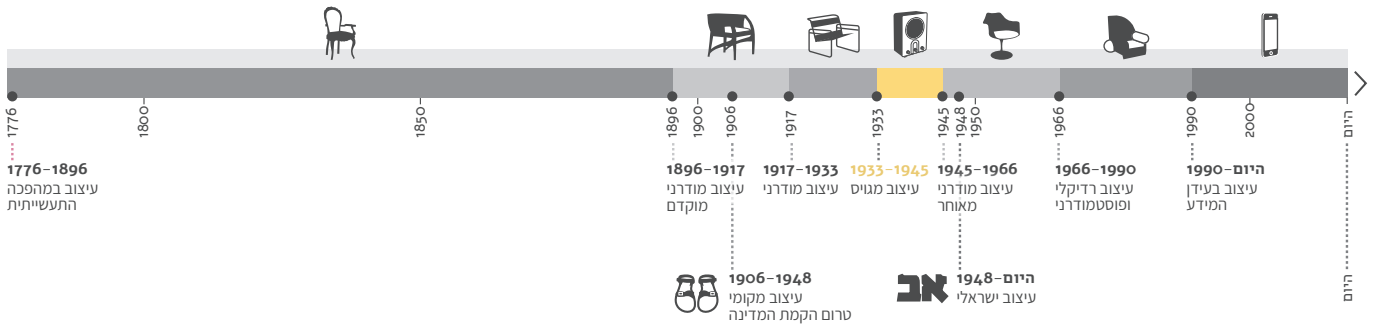

יצירות במקצוע מוביל אמנות שימושית חלק ג': היבטים בתולדות העיצוב

240 ש"ש | (כיתות י"א-י"ב)

חלק ג. 5. עיצוב מגויס

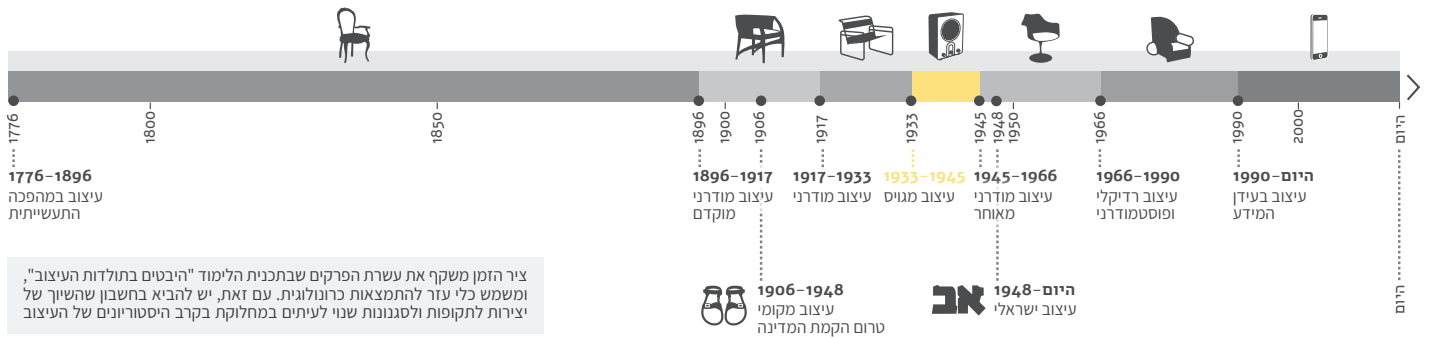
המינהל לתקשוב טכנולוגיה ומערכות מידע
משרד החינוך

© כל הזכויות שמורות למשרד החינוך

פיתוח חומרי הלימוד

פיתוח
משרד החינוך, מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, מגמת אמנויות העיצוב
מפמ"ר אמנויות העיצוב
גב' עינת קריצ'מן
גוף מבצע
רשת עמל
פיתוח וכתיבה
ריבד רובנר, יובל אברמי, שני שילה
ייעוץ ועריכה אקדמית
ד"ר דיויד גוס
עריכה דידיקטית ואינפוגרפיקה
גב' רינת סופר גרינפלד
עריכת תוכן
גב' שרית זיו
זכויות יוצרים
ד"ר מאשה גרובמן
עריכה גרפית
גב' אפרת יצחקוב, גב' דגנית סטנייצקי, ציפי לנקין
ניהול וריכוז
גב' רעות מידד, רשת עמל

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשיוך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי לעיתים במחלוקת. בקרב היסטוריונים של העיצוב

היצירה:

כרזת פרסומת לעפרונות פילה

Fila pencils advertisement poster

Lucio Venna, Fila pencils advertisement, poster, 1938. Photo: CC BY-NC-SA 2.5 IT

שם היצירה: כרזת פרסומת לעפרונות פילה	פרטים
שנה: 1938	
טכנולוגיות ייצור: ליתוגרפיה	
מעצב: לוצ'יו ונה Lucio Venna	
סגנון: סגנון פשיסטי, אר דקו	

שנות ה-20 וה-30 של המאה ה-20 באיטליה הן שנות השלטון הפשיסטי, שהשפעתו ניכרה גם בעיצוב הגרפי. באיטליה לא היה העיצוב נתון לפיקוח מוסדי מטעם השלטון, ומעצבים שונים בחרו דרכים שונות כדי להחדיר את עקרונות המפלגה לעיצוביהם, למשל על ידי שימוש בסמלי המפלגה והמדינה (כגון סמל הפסקס הרומי - צרור זמורות קשור בסרט - שהיה סמל המפלגה הפשיסטי, או צבעי הדגל האיטלקי: אדום, לבן וירוק).

לוצ'יו ונה היה שם העט של האמן האיטלקי ג'וזפה לנדסמן. הוא נולד בוונציה, וב-1912 עבר לעיר פירנצה השוקקת יותר כדי להתחבר שם לעולם האמנות ולחוגים הפוטוריסטיים שהחלו לפרוח בה. בוונציה הוא פגש אמנים פוטוריסטיים שונים, בין השאר את אומברטו בוצ'וני ואת מייסד הפוטוריזם פיליפו תומאסו מאריניטי, והחל ליצור ציורים פוטוריסטיים ואף השתתף בסרט פוטוריסטי. בתחילת שנות ה-20 הוא זנח את אמנות הציור ואת סגנון הפוטוריזם לטובת התמקדות באמנות עיצוב הכרזה.

תיאור ופרטים על היוצר והיצירה

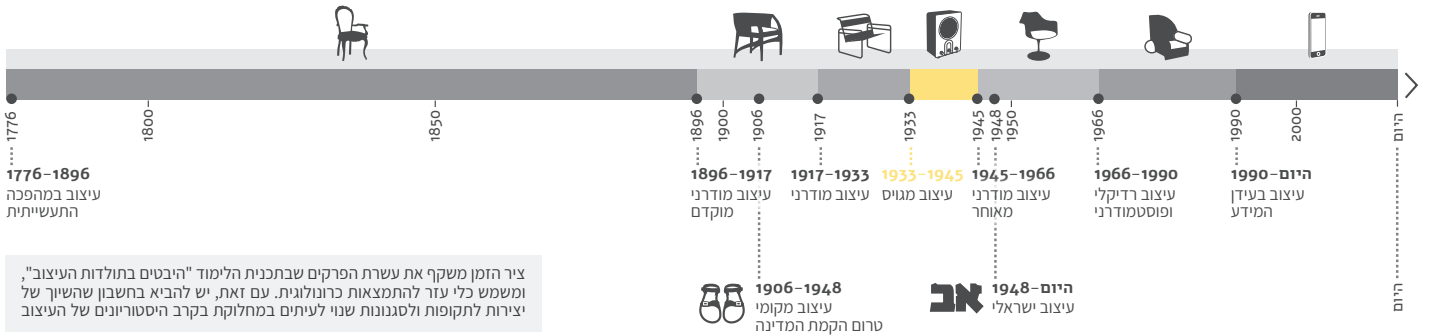
כרזה זו מורכבת ממספר אלמנטים פשוטים: בתחתיתה שם החברה באותיות צהובות בולטות בפונט סן-סריפי על הרקע הכחול האחיד של הכרזה. מתחתיו מופיע כיתוב באיטלקית: "העפרונות האיטלקיים האיכותיים". מלבד אלה מופיע בראש הכרזה טקסט נוסף בכתב יד: "אוטרקיה" – מונח שפירושו כלכלה שמספקת את כל צרכיה בעצמה, בלי להזדקק ליבוא, והיה יעד של ממשלות פשיסטיות רבות. במרכז הכרזה מופיע המרכיב העיקרי בה, שתופס את מרבית שטחה: קבוצת עפרונות צהובים, מאוגדים בסרט לבן, שדגלי איטליה מחוברים אליהם.

בכרזה ניכרת השפעתם של סגנונות עיצוב הכרזה שקדמו לתקופה זו, בעיקר אר דקו וזאכפלקט (בשימוש באלמנט מרכזי שמציג בצורה ברורה את המוצר שהכרזה מנסה למכור וכן בטקסט בולט וברור). עם זאת, היא מדגימה היטב את סגנון עיצוב הכרזה בתקופה הפשיסטית באיטליה: השימוש הברור בדגל איטליה והטקסט הקורא לקנות מוצרים איטלקיים מגלמים את העקרונות הפשיסטיים של צריכה כאקט פטריוטי ואת עקרונות הכלכלה הפשיסטית. גם בעפרונות המאוגדים בסרט ניכר שימוש בסמל פשיסטי – הפסקס – לשם שיווק מוצר. המרת הפסקס המסורתי בקבוצת עפרונות אפשרית הודות להיעדר הפיקוח על העיצוב, שאפשר למעצבים לגלם את אותם סמלים בצורות שונות ומגוונות. משמעותה של המרה זו ברורה: קניית עפרונות איטלקיים היא מעשה פטריוטי.

שם הכותב: יובל אברמי

תאריך: 24.2.2019

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשייך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי לעיתים במחלוקת. בקרב היסטוריונים של העיצוב

Unknown designer, The headquarters of Mussolini's Italian Fascist Party, 1934.

Photo: Rare Historical Photos website <https://rarehistoricalphotos.com/headquarters-fascist-party-1934/>

היצירה:

מטה המפלגה הפשיסטית האיטלקית של מוסוליני ברומא

The headquarters of Mussolini's Italian Fascist Party

שם היצירה: מטה המפלגה הפשיסטית האיטלקית של מוסוליני ברומא
The headquarters of Mussolini's Italian Fascist Party

שנה: 1934

חומרים: אבן גיר, זכוכית, מתכת, יריעת בד

מעצב: לא ידוע Unknown designer

סגנון: נובצ'נטו (Novecento)

פרטים

מראה החזית המחודשת של מטה המפלגה הפשיסטית היה ביטוי מושלם של סגנון נובצ'נטו שהתפתח בשנים אלו באיטליה בחסות המפלגה השלטת. סגנון נובצ'נטו שילב מוטיבים מודרניים עם אזכורים היסטוריים מתקופת האימפריה הרומית וכך הדגיש את התפיסה שמוסוליני הוא ממשיך דרכם של הקיסרים הגדולים ומשיב האימפריה הרומית לגדולתה.

בניגוד לסגנון הפוטוריסטי, שהתפתח גם הוא באותן שנים וכלל התלהבות מהקדמה ורצון להשתחרר מן העבר, הנובצ'נטו יצר קשר ישיר בין העבר להווה. בסגנון העיצוב נעשה שימוש בעולם הדימויים האדריכלי של התקופה הקלאסית והודגשו ערכים מודרניים, כמו שיפור העתיד בעזרת כישרון ונחישות. ערכים מודרניים אלה קושרו למוסוליני.

מטה המפלגה תוכנן מאבן גיר וטוף, חומרים שהיו בשימוש רב בימי האימפריה הרומית, והשימוש המחודש בהם ביטא את נצחיות המפלגה. ההבדל העיקרי בין הבנייה העתיקה למודרנית היה צורני והתבטא בקווים נקיים, מיעוט בעיטורים וגיאומטריה ישרה. השפה הצורנית נועדה ליצור תחושה של כבוד ויראה, והבחירה למקם את פניו המזוותות של מוסוליני במרכז החזית תורמת ליצירת התחושה הזו.

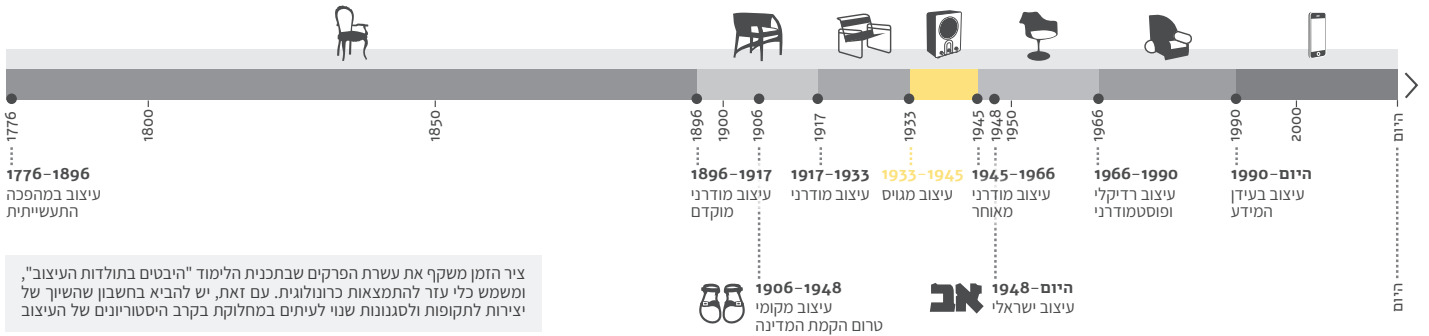
תיאור ופרטים על היוצר והיצירה

בשנת 1934 ערכה המפלגה הפשיסטית באיטליה משאל עם בנוגע לזהות נציגי המפלגה. לקראת המשאל כוסתה החזית הראשית של מטה המפלגה ברומא בכרזה גדולה שעליה נכתבה המילה SI, כן באיטלקית, ובמרכזה הופיעה דמותו של מוסוליני בסגנון המזכיר את הדיוקנאות של הקיסרים הרומיים.

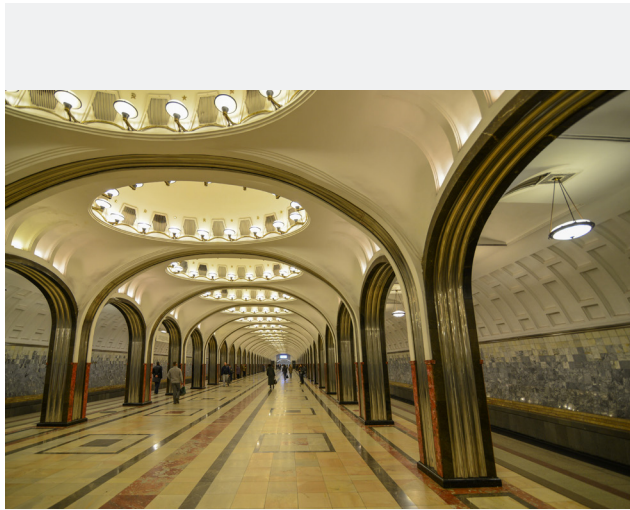
שם הכותבת: שני שילה

תאריך: 6.2.19

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשיוך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי לעיתים במחלוקת. בקרב היסטוריונים של העיצוב

Alexey Dushkin, Mayakovskaya metro station, 1938. Photo: Wikimedia Commons, CC BY-2.0

היצירה:

תחנת הרכבת התחתית מיקובסקיה במוסקבה, ברית המועצות

Mayakovskaya metro station

שם היצירה: תחנת הרכבת התחתית מיקובסקיה במוסקבה, ברית המועצות Mayakovskaya metro station

שנה: 1938

חומרים: בטון מזוין, שיש, גרניט, מתכת, זכוכית ואבן

אדריכל: אלכסיי ניקולייביץ' דשקין Alexey Nikolayevich Dushkin

סגנון: ריאליזם סוציאליסטי, בארוק סטליניסטי

פרטים

תחנת הרכבת מיקובסקיה נחשבת לפסגת יצירתו של האדריכל הסובייטי אלכסיי ניקולייביץ' דשקין. מערכת תחנות הרכבת התחתית שעיצב במוסקבה בסוף שנות השלושים של המאה הקודמת הייתה מופת של סגנון הבארוק הסטליניסטי, סגנון ששאב את השראתו מסגנונות עבר, אך בניגוד לבארוק המצועצע והמקושט מאוד היה הבארוק הסטליניסטי גרסה מודרנית ונקייה יחסית של השפע המזוהה עם הסגנון, כביטוי של עממיות הריאליזם הסוציאליסטי, בניגוד למודרניזם האוונגרד הנחשב אליטיסטי.

תחנת הרכבת תוכננה עם מערכת של עמודי תמיכה מקושטים, והיא עוצבה כביטוי מודרני של סגנון האר דקו. העמודים – המרכיב המרכזי בתכנון – צופו ביריעת מתכת בחלקם התחתון באופן שיצר תחושת ריחוף של תקרת התחנה ובמקביל שמר עליהם מפגיעות של משתמשי הרכבת. תחנת הרכבת תוכננה כחלק מהשלב השני של מערכת המטרו בעיר, והיא נחשבת לפלא הנדסי בזכות השימוש בשני טורי עמודים לתמיכה בתקרה במקום שלושת הטורים שהיו מקובלים עד אז.

תאור ופרטים על היוצר והיצירה

התקרות והרצפות של התחנה חופו בארבעה סוגי אבן גרניט ושיש. התקרות בלב הכיפות עוטרו בפסיפסים המציגים סצנות מחיי המהפכה של הפועלים. העמודים תמכו במערכת של קמרונות חבית שבראשם כיפה ששימשה לפיזור התאורה בצורה דרמטית.

ככלל עוטרו תחנות הרכבת בנברשות גדולות ממדים, קשתות רחבות, עמודי תמיכה מקושטים ופסלים וציורים במסגרות זהב כבדות. השימוש בציטוטים היסטוריים נועד לקשר בין המהפכה הקומוניסטית והשיפור החברתי-תרבותי שהבטיחה ובין שרשרת של התפתחויות היסטוריות מערביות, וכך למצב אותה כחלק מתהליך הקדמה הנשען על הידע שנצבר בהיסטוריה המערבית. גם תחנת הרכבת במיקובסקיה כללה עבודות גילוף אבן מורכבות ושימוש בחומרות עשירה שמדגישה את העושר התרבותי שהביאה המהפכה.

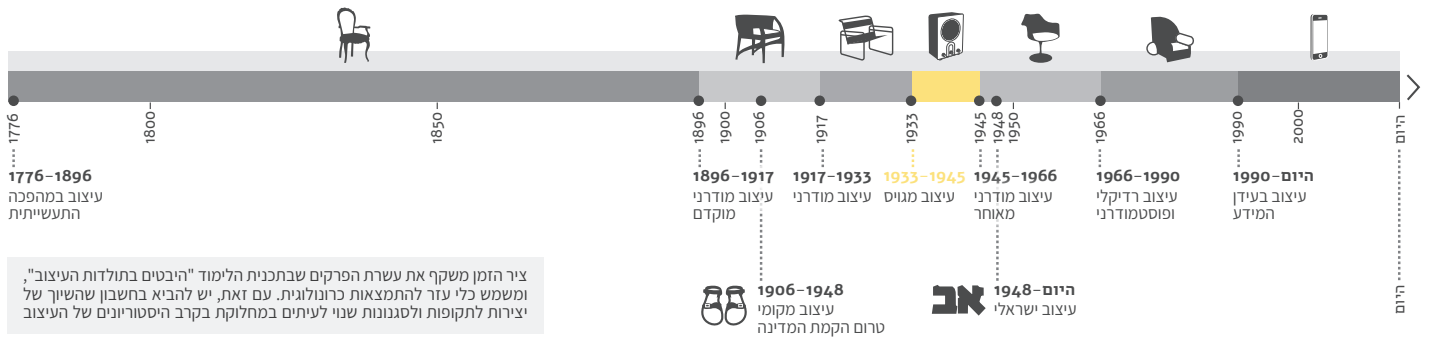
בתקופת מלחמת העולם השנייה שימשה התחנה כמקלט מפני הפצצות הגרמנים.

שם הכותבת: שני שילה

תאריך: 6.2.19

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב", ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשייך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי לעיתים במחלוקת. בקרב היסטוריונים של העיצוב

היצירה:
הביתן הגרמני בתערוכה הבינלאומית בפריז
German pavilion, World's Fair, Paris

Albert Speer, German pavilion, International Exposition of Art and Technology in Modern Life, Paris, 1937. From: Album officiel. Exposition internationale des Arts et des techniques appliqués à la vie moderne, Paris 1937, "La Photolith". Photo: Wikimedia Commons, Public domain

שם היצירה: הביתן הגרמני בתערוכה הבינלאומית בפריז German pavilion, World's Fair, Paris
שנה: 1937
חומרים: פלדה, גרניט, גומי, בטון, מתכת ועץ
אדריכל: אלברט שפר Albert Speer
סגנון: ניאו קלסיציזם גרמני

פרטים

היריד העולמי שנערך בפריז ב-1937 התקיים בצל החשש ממסלול התנגשות אידיאולוגי בין מדינות אירופאיות, בעיקר ברית המועצות וגרמניה, ובהתאם הוצבו שני הביתנים של אומות אלה זה אל מול זה.

הביתן הגרמני שתכנן אדריכל הבית של היטלר, אלברט שפר, היה בניין בעל מסה אנכית מרכזית שהתבססה על מערכת של עמודים מרובעים עם חריטות לאורכם, אשר הדגישו את שאיפתו של הביתן לגובה. הנוקשות והעוצמה של הבניין בלטו במיוחד בלילה בזכות מערכת תאורה שהתקינו הגרמנים. מערכת תאורה זו הדגישה את האנכיות של המבנה והפכה אותו למעין גוף תאורה המאיר עם סביבתו. ברווחים שנוצרו בין העמודים שיבץ שפר פסיפסי זהב שזהרו בתאורת הלילה של הביתן. בראש הביתן נישא הנשר הנאצי ואחז בטפריו בסמל צלב הקרס.

אף ששפר העדיף, בהתאם לתיאוריית "הערך שבהריסות" שלו, להשתמש באבן שמזוהה עם ההריסות ההיסטוריות, הורכב ביתן זה מ-3,000 טונות פלדה שחופתה במשטחי גרניט בווארי. בתוך הביתן הייתה הרצפה מצופה בגומי אדום כתזכורת לצבעי המפלגה.

תאור ופרטים על היוצר והיצירה

הביתן הגרמני נבנה אל מול הביתן הסובייטי כהעצמת היריבות בין הנאציזם לקומוניזם, ובין השניים נוצרה תחרות על הדומיננטיות באתר. על פי הסיפורים, שפר נחשף לתוכניות הביתן הסובייטי עוד לפני הקמתו ודאג לתכנן את הביתן הגרמני כמסה אנכית שמתנגדת למסה האופקית, הדינמית, של הביתן הסובייטי. בחירתו של שפר יצרה מצג של תוקפנות סובייטית אל מול היציבות הגרמנית המבוצרת.

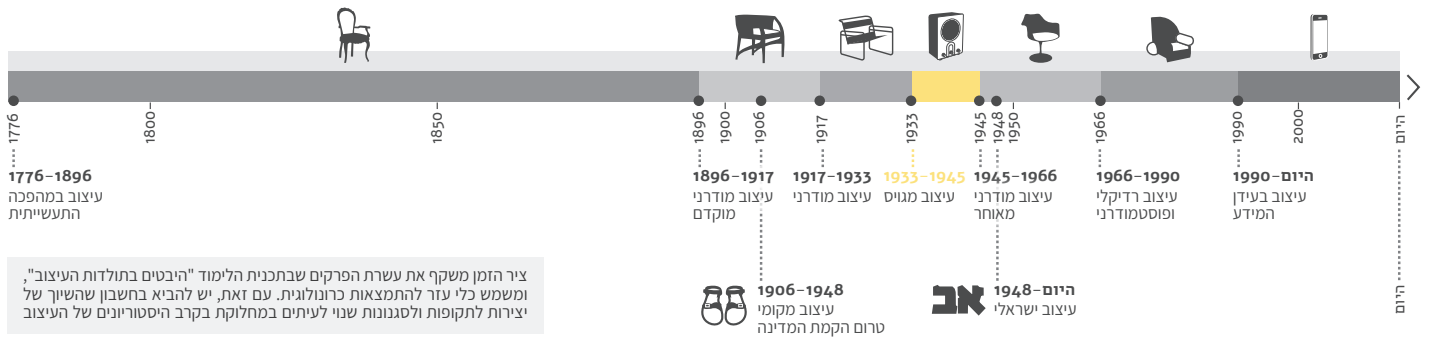
שפר הבטיח שהביתן הגרמני יהיה גבוה יותר מהביתן של ברית המועצות, כך שפסל הנשר הגרמני יביט על פסל הפועלים העובדים בקולחוז, אבל מנהל היריד שכנע אותו להגביל את ההיקף המקורי של העיצוב שלו, למען ביתנים אחרים.

כל החומרים ששימשו לבניית הביתן, במשקל של עשרת אלפים טונות, הובאו מגרמניה. השימוש העיקרי היה בפלדה ובגומי, סמלי התעשייה המודרנית. במסגרת עבודת הבנייה של הביתן היו חברות צרפתיות אחראיות לבניית היסודות, ואת שאר העבודה עשו צוותים גרמניים שכללו כאלף איש ובישרו כביכול על הפלישה הגרמנית הממששת ובאה.

שם הכותבת: שני שילה

תאריך: 6.2.19

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

Walter Maria Kersting, Volksempfänger VE301 ("people's receiver"), 1933. Photo: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0

היצירה:

מקלט הרדיו לעם

Volksempfänger ("people's receiver")

שם היצירה: מקלט הרדיו לעם Volksempfänger ("people's receiver")

שנה: 1933

חומרים: בקליט, נחושת, טקסטיל ורכיבים אלקטרוניים

מעצב: וולטר מריה קרסטינג Walter Maria Kersting

סגנון: אסתטיקת המכונה

פרטים

מקלטי הרדיו הביתיים הם המצאה של המאה ה-20, והם נעשו עד מהרה פריט פופולרי שמזוהה עם תקשורת ההמונים. כוחם להפיץ מסרים להמונים לא נעלם מעיני משרד התעמולה של המפלגה הנאצית. מכיוון שמכשירי החשמל החדשים באותה תקופה היו יקרים מדי לרוב האזרחים הגרמנים בחר שר התעמולה גבלס במעצב וולטר מריה קרסטינג לתכנן מקלט רדיו "לעם". מקלט זה נועד להיות מכשיר פונקציונלי, קל לתפעול וזול לייצור שיקלוט רק תחנות רדיו גרמניות ואוסטריות. בהמשך שלטונה של המפלגה הנאצית הפכה ההאזנה לתחנות זרות לפשע שלווה בענישה.

מקלט הרדיו עוצב בסגנונות העדכניים של אותן שנים, האר דקו והסטריליין, שזוהו עם קדמה מודרנית טכנולוגית, אך עם מינימום עיטורים כדי לחסוך בעלויות הייצור. בהתאם לתפיסה המודרנית שהתבססה על עולם צורני גיאומטרי היה המקלט קופסת תהודה מלבנית עשויה בקליט שחור שבמרכז החזית שלה עיגול מצופה בד ששימש כרמקול. המפגש בין הקופסה לעיגול מודגש בגימור מעוגל מבקליט.

תיאור ופרטים על היוצר והיצירה

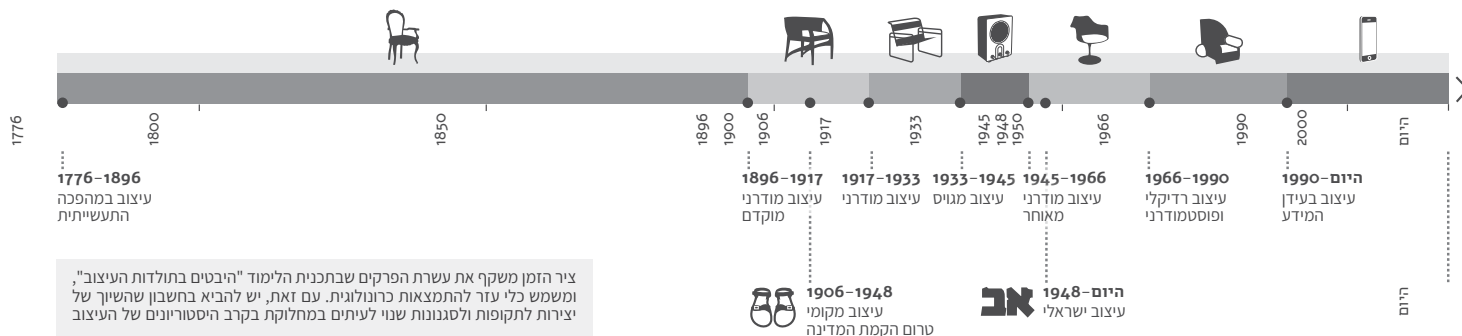
בשליש התחתון של המקלט יש שלושה כפתורים מעוגלים שנועדו להקל את השימוש בו, גם אם הוצב מעל ארון או מזנון. הכפתור המרכזי, שנמצא בתוך קשת מאורכת, משמש כחוגת התחנות, ולוח המחוונים נמצא בשיא הקשת. מעל לכפתור הכוונן נכתב שמו של הדגם בתבליט על הפלסטיק. שני הכפתורים הנוספים נועדו לכיוון הקול, והם קבועים בסימטריה משני צדי חוגת התחנות. חלקו התחתון של המקלט כולל משטח הגבהה נמוך יחסית.

הכותרת שליוותה את השקת המקלט הייתה "משדרים לכל בית", והיא הוצגה כדרכו של כל גרמני להיחשף לנאומיו של הפיהרר. המקלט זכה להצלחה רבה ונמכר ביותר מתשעה מיליון פריטים עד פרוץ מלחמת העולם השנייה ב-1939.

שם הכתבת: שני שילה

תאריך: 6.2.19

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

היצירה:
לורד קיצ'נר רוצה אותך
Lord Kitchener Wants You

Alfred Leete, "Lord Kitchener Wants You", poster, 1914. Photo: Plakatmuseum Wien, Sammlung Eybl, Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0

שם היצירה: לורד קיצ'נר רוצה אותך Lord Kitchener Wants You	פרטים
שנה: 1914	
טכנולוגיות ייצור: צבע מים, ליתוגרפיה	
מעצב: אלפרד ליט Alfred Leete	
סגנון: עיצוב מגויס	

תאור ופרטים על היצירה והיצירה

מלחמת העולם הראשונה פרצה בסוף יולי 1914, ובתחילת חודש אוגוסט הצטרפה בריטניה למאבק כאשר הכריזה מלחמה על האימפריה הגרמנית. עד 1916, אז הועבר חוק גיוס חובה, הסתמך הצבא על מתנדבים שנרתמו להשתתף במאמץ המלחמתי.

בניגוד למרבית בני זמנו, שר המלחמה הבריטי לורד קיצ'נר חזה שהמלחמה לא תהיה קצרה ולא "תיגמר לפני החגא כפי שרבים קיוו, אלא תימשך מספר שנים ותדרוש מאות אלפי מתגייסים. לשם כך שכרה ממשלת בריטניה מספר משרדי פרסום, ופרסמה בעיתונים מודעות לעידוד הגיוס. כחודש לאחר פרוץ המלחמה עיצב אלפרד ליט את הדימוי לעיל כאיור לשער גיליון 5 בספטמבר 1914 של השבועון "לונדון אופיניון" (London Opinion) כדי לעודד את אזרחי הממלכה המאוחדת להתגייס לצבא.

האיור מציג את פניו של קיצ'נר, חובש כובע צבאי, מביט נכחו ומצביע ישירות לעבר הצופה. מבטו חמור סבר ועל פניו שפם עבות ומחודד. מעל ראשו של קיצ'נר מופיעה באותיות אדומות גדולות וסן-סריפיות הפניה "בריטים", ומתחתיו

מופיע בשחור הכיתוב "רוצה אותך". מתחת לכיתוב זה מופיעות השורות "הצטרף לצבא מדינתך!" ו"ינצור האל את המלך", כולן באותיות גדולות.

הדימוי זכה להצלחה, ובתגובה לביקוש הציע השבועון למכירה גם גרסאות שלו בגודל גלוייה, והוועדה הפרלמנטרית לגיוס השיגה אישור להדפיס אותו גם ככרזה לתלייה ברחובות הערים. כרזות הגיוס נחשבו לכוח מניע משמעותי בגיוס חיילים למלחמה, וספטמבר 1914 – חודש לאחר פרסום הכרזה – היה החודש עם מספר המתגייסים הרב ביותר בזמן המלחמה.

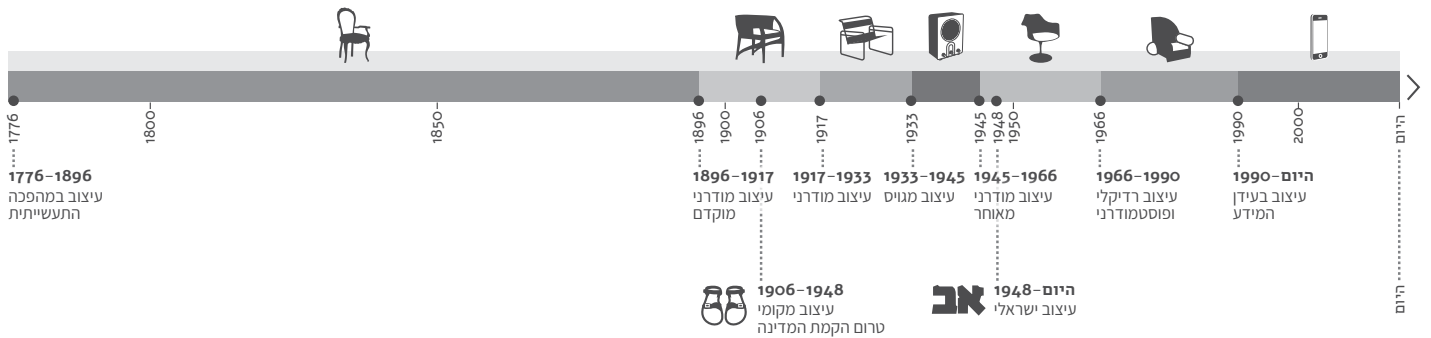
יעילות הכרזה מיוחסת למספר גורמים: ראשית, בשל אופן ציור העיניים והקיצור הקיצוני של היד נראה שמבטו של קיצ'נר ואצבעו עוקבים אחרי הצופה ללא תלות במיקומו ביחס לדימוי (אפקט דומה הושג לעתים בדימויים של ישו ושל אלכסנדר הגדול כדי ליצור תחושה של קשר ישיר בין הדמות לצופה, וכן בחיוכה המפורסם של המונה ליזה של לאונרדו דה וינצ'י). בנוסף, המילה המוגדלת "אותך" (YOU) תופסת את מבטו של הצופה, וגורמת לו לחשוב על מקומו האישי במלחמה.

דימוי זה הפך לסמל, ונעשו לו עשרות מחוות לאורך השנים – בין השאר כרזת "הדוד סם" המפורסמת של ג'יימס מונטגומרי פלאג שפורסמה שלוש שנים לאחר מכן, וכרזה לגיוס יהודים לגדודים העבריים במלחמת העולם הראשונה (שקיצ'נר הוחלף בה בבת-ציון, דמות מואנשת המסמלת את העם היהודי).

שם הכותב: יובל אברמי

תאריך: 28.2.2019

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

Savile Lumley, "Daddy, what did you do in the great war", poster, 1915. Colour lithograph on paper. © Victoria and Albert Museum, London

היצירה:

אבא, מה אתה עשית במלחמה הגדולה?

Daddy, what did you do in the great war

שם היצירה: אבא, מה אתה עשית במלחמה הגדולה? Daddy, what did you do in the great war

שנה: 1915

טכנולוגיות ייצור: ליתוגרפיה בצבע

מעצב: ג'ונסון רידל ושות' (מעצב: לאמלי סביל) Johnson, Riddle and co. (artist: Savile Lumley)

סגנון: עיצוב מגויס

פרטים

עד העברת חוק גיוס חובה ב-1916 היו כרזות הגיוס גורם משמעותי בעידוד גברים צעירים להתגייס לצבא הבריטי ולהשתתף במלחמת העולם הראשונה, שנודעה באותה תקופה כ"מלחמה הגדולה". כרזה זו הייתה אחת הידועות ביותר מסוגה זו, בשל כוחה הרגשי הרב.

בכרזה נראה סלון, ולו רצפה כחולה, וילון פרחוני וקיר כתום. על כורסה ירוקה יושב גבר ומביט אל הצופה, בתו יושבת על ברכיו עם ספר פתוח ומתבוננת לעברו במבט שואל. לרגליהם יושב ילד נוסף ומשחק בחיילי צעצוע. האיור ריאליסטי, וסגנונו אופייני לזה של איורים בצבעי מים, עם קו מתאר כהה. בתחתית הכרזה, על הרקע הכחול של הרצפה, כתובה בכתב יד מסתלסל השאלה: "אבא, מה אתה עשית במלחמה הגדולה?" המילה "אתה" (YOU) כתובה כולה באותיות גדולות, בניגוד לשאר המשפט, ומובלטת בשני אופנים נוספים: היא מסומנת בקו תחתון וכתובה בגופן סן-סריפי, השונה מכתב היד של שאר השאלה.

תיאור ופרטים על היוצר והיצירה

כרזה זו התפרסמה בשל משקלה הרגשי הרב, הגובל בטון של סחטנות רגשית. היא ניצלה את תחושת האשם המקושרת לאי התגייסות לצבא בעת מלחמה, ונשענה על תפיסת הגבריות שלפיה גבר "אמיתי" נלחם למען משפחתו, מדינתו או מלכו. כרזה זו שונה מכרזות גיוס אחרות מאותה תקופה ברמת הפירוט שלה: היא מציגה סצנה ריאליסטית המעוררת הזדהות, בשונה מכרזות אחרות שלרוב כללו רק טקסט או טקסט עם דימוי שהודפס בצבע אחד או שניים (למשל, כרזת "לורד קיצ'נר רוצה אותך" של אלפרד ליט).

הכרזה הייתה אפקטיבית ביותר ביצירת הזדהות ובהשגת תגובה רגשית מהצופה. היא השיגה זאת באמצעות המבט הישיר לעבר הצופה (בדומה לכרזת לורד קיצ'נר), בהפניית השאלה ישירות אליו ובהדגשת המילה "אתה", שגרמה לצופה לחשוב על מקומו האישי במלחמה.

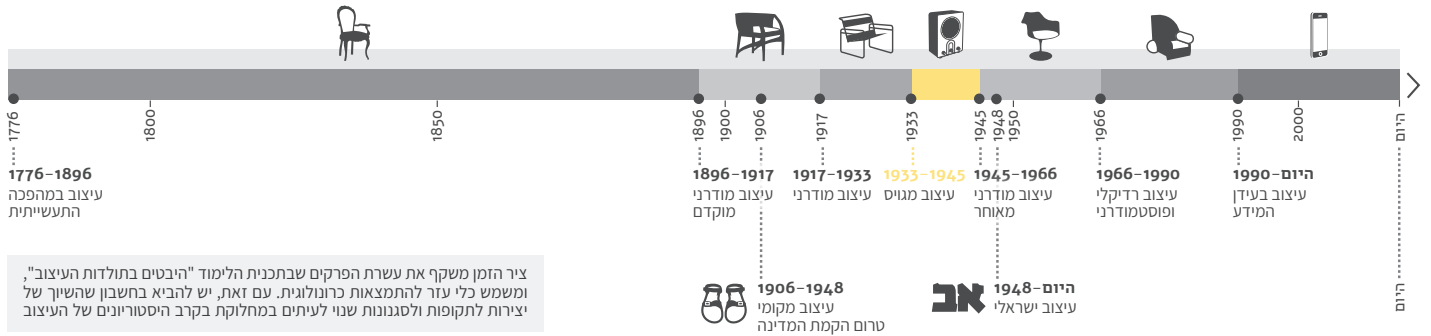
לכרזה ולאופן שבו היא ניצלה רגשות אשם כדי לעודד גיוס היו גם מבקרים, שהתנגדו למלחמה. אחד מהם היה רוברט סמילי, ממנהיגי מפלגת הלייבור הסקוטית, שאמר כי תשובתו לשאלת הילדה הקטנה פשוטה: "ניסיתי לעצור את הדבר הארוך, ילדתי".

שם הכותב: יובל אברמי

תאריך: 28.2.2019

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב". ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשייך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי לעיתים במחלוקת. בקרב היסטוריונים של העיצוב

היצירה:

כרזה: הילדה הזו מצאה נפל

This Child Found a 'Blind' poster

Abram Games, This Child Found a 'Blind', poster, 1943. Imperial War Museums. Photo: © Imperial War Museum (Art.IWM PST 2941)

שם היצירה: כרזה: הילדה הזו מצאה נפל This Child Found a 'Blind' poster	פרטים
שנה: 1943	
טכנולוגיות ייצור: ליתוגרפיה בצבע	
מעצב: אברם גיימס Abram Games	
סגנון: עיצוב מגויס	

אברם גיימס היה מעצב גרפי בריטי, והוא נמנה עם המעצבים החשובים במאה ה-20. שפתו הגרפית הייחודית נבעה מתוך עקרונותיו: "מקסימום משמעות, מינימום אמצעים", המחברים בין מודרניזם עיצובי לשימוש בסמלים פיגורטיביים, איקוניים ובולטים.

כרזה זו עוצבה לממשלת בריטניה ב-1943 (במהלך מלחמת העולם השנייה), ומטרתה הייתה לקרוא לחיילים לדווח על נפלים - רימונים ותחמושת שנעשה בהם שימוש כחלק מפעילויות אימון, ולא התפוצצו.

הכרזה מודפסת בשלושה צבעים: אדום, שחור וצהוב. הדימוי תופס את מרבית הכרזה, ונראה בו ארון קבורה אדום (המזוהה על פי צורת המשושה האופיינית עם ארונות קבורה גויים) שבראשו מעין חלון בעל צורה לא מוגדרת ודרכו נראית ילדה שענייה עצמות ושערה גלי ובהיר. בחלק העליון של ארון הקבורה נראית דוגמת עץ, אך תחתיתו חלקה והופכת לחץ אדום שמצביע על רימון יד הממוקם על הקרקע. ברקע משמאל לרימון ניתן לראות פיצוץ.

תאור פרטים על היצירה והיצירה

במרכז הכרזה, מעט באלכסון, שורת הטקסט "הילדה הזו מצאה נפל", הכתובה בצהוב בגופן סלאב-סריפי. בתחתית הכרזה כתובות באותו גופן שתי שורות בשחור ובאדום: "תאונות קורות בכל יום בגלל נפלים שנשארים בשטח. דווחו על כל נפל כדי שיושמד בסוף יום העבודה". גוני הכרזה כהים ואינם ריאליסטיים, וברקע הכרזה שמים שצבעם אפור כהה ועננים צהובים.

הכרזה הייתה חלק מסדרת כרזות בעלות צבעוניות דומה שעשו שימוש במוטיב ארון הקבורה האדום ונועדו להזהיר חיילים מפני סוגים שונים של תאונות עבודה.

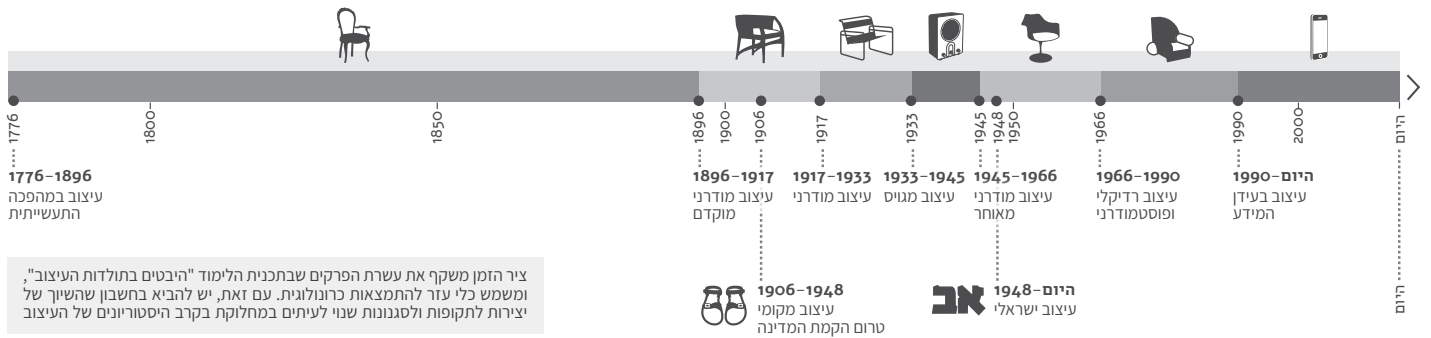
גיימס נודע בעקבות שימושו החזק בצבע, רעיונותיו הגרפיים היצירתיים ושילוב הטיפוגרפיה האפקטיבי שלו – אלמנטים שנראים היטב בכרזה זו. אחת מיכולותיו העיקריות שהוא ניצל בעיצוב כרזותיו הייתה חיבור של שני דימויים ליצירת דבר חדש – במקרה זה, ארון הקבורה והחץ.

גיימס ראה בעצמו תועמלן מבריק ואמר: "אני מותח את הקפיץ, וכשהציבור מסתכל על הכרזה הקפיץ משתחרר בתוך ראשו". חדות הכרזות שלו וישירות מסריו השפיעו על אופן עיצוב הכרזות במאה ה-20. בישראל נודע גיימס בזכות העיצובים שיצר בשנים הראשונות לאחר קום המדינה. הוא עיצב בולים למשרד הדואר, כרזות לאירועי המכבייה ולעידוד התיירות, ועוד.

שם הכותב: יובל אברמי

תאריך: 28.2.2019

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

ציר הזמן משקף את עשרת הפרקים שבתכנית הלימוד "היבטים בתולדות העיצוב". ומשמש כלי עזר להתמצאות כרונולוגית. עם זאת, יש להביא בחשבון שהשיוך של יצירות לתקופות ולסגנונות שנוי לעיתים במחלוקת. בקרב היסטוריונים של העיצוב

James Montgomery Flagg, Uncle Sam recruitment, poster, 1917. Photo: Library of Congress, Prints and Photographs Division, Washington, Wikipedia, Public domain

היצירה:

כרזת גיוס הדוד סם

Uncle Sam recruitment poster

שם היצירה: כרזת גיוס הדוד סם Uncle Sam recruitment poster

שנה: 1917

טכנולוגיות ייצור: הדפס בארבעה צבעים על נייר

מעצב: ג'יימס מונטגומרי פלאג James Montgomery Flagg

סגנון: עיצוב מגויס

ג'יימס מונטגומרי פלאג היה אמן ומאייר אמריקאי, הידוע בעיקר בזכות הכרזות הפוליטיות שיצר. עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה ב-1914 היה פלאג בן 39 – מבוגר מדי לגיוס. במקום זאת, הוא תרם למאמץ המלחמתי את כישוריו האמנותיים ויצר כ-50 כרזות שונות לוועידה למידע ציבורי שהוקמה ביוזמת הנשיא וודרו וילסון ונועדה להשפיע על הציבור בארצות הברית לתמוך בהשתתפות במלחמה. לאחר הצטרפות ארצות הברית למלחמה ב-1917 פרסם פלאג את הכרזה המפורסמת ביותר שלו: כרזה לעידוד הגיוס לצבא ארצות הברית, בכיכוב דמותו של הדוד סם.

הכרזה מציגה את דמותו של הדוד סם – דמות מואנשת המסמלת את ארצות הברית. שימוש בדמויות אנושיות כדי לסמל מדינות או מושגים מופשטים היה קיים עוד קודם לכן, בין השאר הדמות בריטניה העטויה מגן וקסדה, המסמלת את הממלכה המאוחדת, או מריאן, המסמלת את עקרון החירות (למשל בציור "החירות מובילה את העם" של אדן דלקרואה). גם דמותו של הדוד סם עצמו כבר הייתה קיימת: לאורך המאה ה-19 הופיעה דמותו בקריקטורות בעיתונים יומיים כמסמלת את ארצות הברית, והצטרפה לקולומביה – דמות נשית שסימלה את ארצות הברית מהמאה ה-18.

פרטים

תאור ופרטים על היוצר והיצירה

דמותו של הדוד סם ניתנת לזיהוי על פי בגדיו האופייניים: חליפה בצבעי כחול, אדום ולבן – שהם למעשה הצבעים היחידים המופיעים בכרזה – ומגבעת לבנה המקושטת בסרט כחול ועליו כוכבים. הדוד סם מצויר כגבר מבוגר בעל מבט רושף ושיער וזקן תיש לבנים, המצביע ישירות אל הצופה, ומאויר בצבעי מים בצורה ריאליסטית ועם זאת בקווים פרומים – בעיקר בחליפתו ובשערו. מתחת לדמותו מופיע הכיתוב "אני רוצה אותך לצבא ארצות הברית", ומתחתיו נותר מקום לציון תחנת הגיוס הקרובה. הטקסט כתוב כולו באותיות גדולות, בגופן סן-סריפי בולט וברור בצבע שחור עם קו מתאר אדום. צבעי המילה "אותך" (YOU) הפוכים: טקסט אדום עם קו מתאר שחור, המדגיש אותה עוד יותר, ומצטרף לאצבעו הזקורה של הדוד סם בקריאה הישירה לעבר הצופה.

הכרזה של פלאג הושפעה ישירות מכרזת הגיוס "הלורד קיצ'נר רוצה אותך" שעיזב אלפרד ליט ב-1914 לעידוד הגיוס בבריטניה, והיא בתורה השפיעה רבות על תחום עיצוב הכרזה: בין 1917 ל-1918 פורסמו ארבעה מיליון עותקים שלה, נעשה בה שימוש לגיוס בשתי מלחמות העולם, ובמשך השנים נוצרו לה עשרות מחוות והיא הפכה לאחד הדימויים האמריקאיים המזוהים ביותר.

שם הכותב: יובל אברמי

תאריך: 27.2.2019

משרד החינוך מנהל תקשוב, טכנולוגיה ומערכות מידע, הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב